

Педагогічний дискурс, випуск 15, 2013

23. Чернолуцький В. Б. Технікуми в системі освіти УСРР (1922–1929 рр.) / В. Б. Чернолуцький // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя : Просвіта, 2001. – Вип. X. – С. 121–129.

24. Щупак І. Я. Підготовка спеціалістів у середній технічній школі УРСР (кінець 20-х – 30-ті рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01 / Щупак Ігор Якович. – Запоріжжя, 1995. – 25 с.

25. Яшук І.П. Особливості формування системи вищої педагогічної освіти в Україні (20–30-ті рр. XX століття) / І. П. Яшук // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць. – Хмельницький : ХГПА, 2009. – Вип. 6. – С. 203–211.

Анотація**Н.А.Витранюк****Становление педагогических техникумов в структуре высшего профессионального образования Украины в 20-х годах XX столетия: к историографии вопроса**

В статье анализируются работы современных отечественных ученых с проблем становления и развития техникумов как формы предоставления высшего профессионального образования в Украине в 20-х г.г. XX века. Установлено, что в этот период произошли кардинальные изменения в высшем образовании, связаны с национальным подъемом. Выявлено неоднозначность рассмотрения этого вопроса, разнообразие и противоречивость мнений, недостаточное изучение проблемы. Более детальный анализ показал, что глубокого изучения требуют вопросы, связанные с особенностями организации учебного процесса и содержания образования в педагогических техникумах.

Ключевые слова: историография, высшее профессиональное образование, высшее педагогическое образование, педагогический техникум, Украинская Социалистическая Советская Республика (УССР).

Summary**N.O.Vitraniuk****Formation of Pedagogical Technical Schools in the Structure of Higher Professional Education of Ukraine in 1920-s: to the History of the Question**

This article analyzes the works of the modern domestic scientists on the problems of formation and development of technical schools as a form of offering of higher professional education in Ukraine in 1920-s. It is found out that in the mentioned period of time fundamental changes in higher education, connected with the national rise, took place. Different interpretations of this question, diversity and discrepancy of thoughts, insufficiency of study of this question have been determined. More detailed analysis showed that the questions, connected with the peculiarities of educational process organization and content of education in pedagogical schools demand profound studies.

Key words: historiography, higher professional education, higher pedagogical education, pedagogical technical school, Ukrainian Socialist Soviet Republic (USSR).

Дата надходження статті: «30» вересня 2013 р.

УДК 373.3(09)(477)«19/20»:930

Т.Л.ГАВРИЛЕНКО,кандидат педагогічних наук, доцент, докторантка
(м.Київ)**Розвиток початкової освіти в Україні другої половини XX – початку XXI ст.: джерельна основа дослідження**

У статті здійснена спроба систематизувати та проаналізувати джерельну основу дослідження проблеми розвитку початкової освіти в Україні другої половини XX – початку XXI ст. з позицій сучасної методології. Залежно від походження, змісту та наукової цінності виділено та схарактеризовано такі групи джерел: законодавчі та нормативні документи; матеріали педагогічних з'їздів, науково-практичних конференцій, педагогічних читань, освітянських нарад; статистичні матеріали; навчальна та науково-методична література; матеріали періодичних видань. З'ясовано, що визначені джерела широко представлені та зберігаються в архівних фондах. Підкреслено, що у процесі вивчення джерельної бази виявлено маловідомі й невідомі документи, матеріали, праці тощо, які будуть уведені в науковий обіг. Перспективи подальшого дослідження автор убачає в ґрунтовному аналізі такої групи джерел, як наукові праці учених-педагогів окресленого періоду.

Ключові слова: джерело, джерельна основа, історико-педагогічне дослідження, розвиток початкової освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах інноваційного розвитку системи шкільної освіти в Україні, зокрема її початкового рівня, актуалізується вивчення історико-педагогічного досвіду минулого з метою визначення досягнень, уникнення помилок, осмислення

сучасних трансформацій. З огляду на це, упродовж останніх років спостерігається посилена увага дослідників у галузі історії педагогіки до періоду другої половини ХХ – початку ХХІ ст., адже, як зазначає академік О.В.Сухомлинська, «події, факти, феномени, які відбувалися тоді, є нашою недавньою історією, коли започатковані там процеси й тенденції є й у нинішньому дискурсі» [35, с.7].

Враховуючи специфіку історико-педагогічних досліджень, зокрема те, що об'єкт наукового пізнання не може бути безпосередньо вивчений, оскільки «минуле неможливо повторити або відтворити лабораторним шляхом» [7, с.68], єдиним носієм інформації є історико-педагогічне джерело. Відтак аналіз тих чи інших педагогічних явищ, процесів, подій; об'єктивна оцінка стану та розвитку освіти, школи, педагогічної думки у певний період неможлива без залучення масиву джерел як уже відомих, так і нових.

Аналіз досліджень і публікацій... Історіографічний пошук показав, що окремі проблеми історико-педагогічного джерелознавства знайшли відображення у працях Л.Д.Березівської, Н.М.Гупана, Е.Д.Днепров, Д.І.Раскіна, О.В.Сухомлинської та ін. Аналіз джерельної бази різних проблем шкільної освіти в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ ст. здійснено у дослідженнях Л.Д.Березівської, В.В.Кузьменка, В.С.Курила, О.Б.Петренко, О.В.Попової та ін.

Формулювання цілей статті... **Мета статті** – систематизувати та проаналізувати джерельну базу дослідження розвитку початкової освіти в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу... Зазначимо, що одним із перших поняття «джерельна база» (на противагу термінові «джерелознавча база») у науковий обіг увів радянський історик С.О.Шмідт. За визначенням представників історичної науки М.Ковальського та Ю.Святця, джерельна база – це сукупність (система) джерел різноманітних типів, родів, видів та різновидів, що акумулюють оптимальну інформацію про історичний процес, явище, подію [7, с.86]. У цілому підтримуючи таке трактування, у контексті нашого дослідження під поняттям «джерельна база» будемо розуміти сукупність письмових джерел, що містять інформацію про історико-педагогічний процес.

Вивчення організаційних і педагогічних засад розвитку початкової освіти як цілісного утворення у структурі шкільної освіти України другої половини ХХ – початку ХХІ ст. потребує використання широкого кола опублікованих і неопублікованих джерел. За своїм походженням, змістом і науковою цінністю їх можна умовно поділити на такі групи: 1) законодавчі та нормативні документи, у т.ч. документи, що визначали зміст початкової освіти; 2) матеріали педагогічних з'їздів, науково-практичних конференцій, педагогічних читань, освітянських нарад; 3) статистичні матеріали; 4) навчальна та науково-методична література; 5) матеріали періодичних видань та ін.

До першої групи джерел віднесено *законодавчі та нормативні документи*, які визначали ідеологію й стратегію освітньої політики; регулювали функціонування системи освіти; відображали вимоги щодо організаційної, змістової та процесуальної складових шкільної освіти, у тому числі початкової, у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. До них належать закони, накази, постанови ЦК КПРС, ЦК КП України, Президента України, Ради Міністрів СРСР, Ради Міністрів УРСР, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради СРСР, Верховної Ради УРСР, Верховної Ради України; накази, директиви, розпорядження, інструкції, вказівки Міністерства освіти УРСР, Міністерства освіти України. Аналіз цих джерел дозволяє виявити основні тенденції та суперечності в розвитку початкової освіти означеного періоду, зіставити задекларовані положення з реальними результатами.

Вказані документи та директивні матеріали представлені у збірниках: На допомогу вчителю початкових класів, 1961; Керівні матеріали про школу, 1962, 1966; Народное образование в СССР: 1917–1967, 1967; Основні документи про школу, 1973, 1982; Народное образование в СССР. Общеобразовательная школа (1917–1973 гг.), 1974; О реформе общеобразовательной и профессиональной школы, 1984; Основные документы о реформе общеобразовательной школы, 1986; Народное образование в СССР, 1987; Законодавчі та нормативні акти про освіту в Україні, 1999; Законодавство України про освіту, 2002 [10; 9; 8; 11; 17; 18; 12; 16; 19; 13; 6; 5]; а також в офіційних періодичних виданнях Міністерства освіти УРСР, Міністерства освіти України: «Збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти УРСР» (1949–1959), «Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР» (1960–1989), «Інформаційний збірник Міністерства освіти УРСР» (1990–1991), «Інформаційний збірник Міністерства освіти України» (1992–2000), «Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України» (2001–2010).

Важливими для нашого дослідження є також нормативні документи, у яких окреслено зміст початкової освіти: Державний стандарт початкової загальної освіти, навчальні плани, навчальні програми для початкових класів. Їх вивчення дозволяє простежити трансформацію змісту та структури першого рівня загальної середньої освіти; а також визначити державні вимоги до освіченості учнів на рівні початкової освіти; перелік навчальних предметів, які вивчалися в

початкових класах, їх змістове наповнення й співвідношення; тижневе та річне навантаження молодших школярів.

Другу групу джерел склали *матеріали педагогічних з'їздів, науково-практичних конференцій, педагогічних читань, освітянських нарад*, на яких обговорювалися актуальні проблеми початкової освіти, окреслювалися стратегії її розвитку на майбутнє. Наприклад, на другому з'їзді вчителів Української РСР (14–16 жовтня 1959 р.) велика увага приділялася питанням модернізації змісту шкільної освіти, й зокрема початкової. Цікавими для нашого дослідження є матеріали роботи створеної на з'їзді секції вчителів 1–4 класів, де розглядалися проекти нових навчальних планів і програм для початкових класів восьмирічної школи [36; 31]. Важливе значення у розвитку початкової освіти мали й науково-практичні конференції та педагогічні читання. Так, у 50-х роках ХХ ст. на міських, обласних, республіканських конференціях і читаннях порушувалися питання удосконалення навчально-виховного процесу в I–IV класах, політехнізації початкової освіти та ін. [1; 3; 20; 21; 22]. Заслужують на увагу й різного рівня освітянські наради проведені у цей час, у яких брали участь учителі, методисти, працівники кабінетів початкових класів інститутів удосконалення кваліфікації вчителів, представники педагогічних і медичних інститутів, консерваторій, співробітники Науково-дослідних інститутів педагогіки і психології УРСР. Вивчення протоколів і стенограм цих нарад дозволяє простежити хід і результати дискусії, яка розгорнулася між освітянами навколо актуальних тогочасних питань, а саме: тривалість початкової освіти; визначення вікової межі початку систематичного шкільного навчання, оптимального навчального навантаження молодших школярів; забезпечення наступності в змісті початкової і середньої освіти; доцільність введення етичного виховання як окремого навчального предмета в I–IV класах тощо [2; 23–30; 32; 33].

В окрему, третю групу джерел, слід виділити *статистичні матеріали*, що містять кількісні дані про бюджетні асигнування на освіту, шкільну мережу, чисельність учнів, забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів підручниками, навчальним посібниками тощо. Вони представлені в офіційних опублікованих статистичних виданнях: Страна Советов за 50 лет, 1967; Народное образование, наука и культура в СССР, 1977; Народное образование и культура в СССР, 1989; Загальноосвітні, позашкільні, дошкільні та професійно-технічні навчальні заклади (1996–2000 рр.), 2001 [34; 15; 14; 4]. При роботі з цими джерелами слід враховувати особливість радянської статистики – спрямованість на відображення прогресивної динаміки. Так, у випадках, коли ріст показників був незначним чи взагалі був відсутній, замість реальних цифр, використовувався процентний підхід. Тому при роботі зі статистичними матеріалами радянського періоду необхідне їх критичне, об'єктивно-неупереджене осмислення та зіставлення цих даних з іншими джерелами, зокрема архівними документами.

До четвертої групи ми віднесли *навчальну та науково-методичну літературу*, яка була надрукована та використовувалася в навчальному процесі досліджуваного періоду в українських школах. Аналіз підручників та навчальних посібників для молодших школярів з різних предметів дає змогу простежити зміни в їх змістовому наповненні, принципах побудови, виховній спрямованості тощо. Значний інтерес для нашого дослідження представляє й науково-методична література для вчителів початкових класів. На основі її вивчення можна визначити особливості організації навчально-виховного процесу; основні завдання, методичні принципи та прийоми викладання навчального матеріалу з певного предмету, що вивчався у початкових класах.

П'ята група джерел представлена *матеріалами періодичних видань* радянського та пострадянського часу, у яких висвітлювалися проблеми початкової освіти досліджуваного періоду: «Начальная школа» (1933–1991), «Советская педагогика» (1937–1991), «Радянська школа» (1945–1991), «Народное образование» (1946–1991), «Українська мова в школі» (1951–1963), «Педагогіка і методика початкової освіти» (1964–1975), «Початкова школа» (1969–2013), «Рідна школа» (1992–2013), «Педагогіка та психологія» (1993–2013), «Шлях освіти» (1995–2013), «Учительская газета» (1924–1991), «Радянська освіта» (1940–1991) та ін. На сторінках журналів і газет розгорталися дискусії щодо удосконалення змісту початкової освіти; обговорювалися проекти навчальних планів і програм для початкових класів; вміщувалися повідомлення та рецензії на нові підручники, навчальні посібники для молодших школярів, науково-методичну літературу для вчителів, інформація про з'їзди, конференції, наради, де порушувалися питання початкової освіти тощо. Особливий інтерес для нашого дослідження представляє журнал «Початкова школа», видання якого розпочалося у 1969 р. Саме тут висвітлювалися новітні ідеї педагогіки і методики початкової навчання, результати експериментальних досліджень у галузі початкової освіти; пропонувалися рекомендації вчителям щодо ефективної організації навчально-виховного процесу, упровадження інноваційних технологій, методів, форм, прийомів навчання молодших школярів тощо.

Визначені нами групи джерел широко представлені та зберігаються в архівних установах. Основний масив інформації сконцентрований у фондах Центрального державного архіву вищих

органів влади та управління України (ЦДАВО України). Вони містять документи, що відповідають специфіці нашої роботи і дають змогу об'єктивно висвітлити освітні процеси в Україні на тлі суперечливих та складних історичних подій другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Так, вивчення справ фондів № 1 (Верховна Рада УРСР (1946–1991)) та № 2 (Рада Міністрів УРСР (1946–1991), Кабінет Міністрів УРСР (1991–1992), Кабінет Міністрів України (1992–1995)) дозволяє простежити законотворчий процес у галузі освіти, партійно-урядові та урядові рішення з конкретних питань шкільної освіти.

Науково-інформаційну цінність має фонд № 166 (Міністерство освіти УРСР (1946–1988), Міністерство народної освіти УРСР (1988–1992), Міністерство освіти України (1992–2000)), зокрема описи 15, 16, 17, де зберігаються постанови ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР та Укази президії Верховної Ради СРСР, що відображають політику держави у галузі шкільної освіти, зокрема початкової; накази Міністрів освіти УРСР, Міністрів освіти України та їх заступників; розпорядження та директивні листи Міністерства освіти УРСР та Міністерства освіти України; протоколи, стенограми, постанови засідань колегії Міністерства освіти УРСР та Міністерства освіти України; доповідні записки Міністерства освіти УРСР до Ради Міністрів УРСР; стенограми нарад завідуючих об'єднань УРСР, що доповнюють чи компенсують друковані джерела з питань розвитку початкової освіти в обраних хронологічних межах. У фонді представлено документи, які містять навчальні плани та навчальні програми для початкових класів за окремі роки; рецензії провідних учених, працівників інститутів удосконалення кваліфікації учителів, викладачів педагогічних училищ та інститутів, учителів на рукописи підручників для молодших школярів, що дозволяють простежити трансформацію змісту початкової освіти, складний процес підручникотворення. Важливими для нашого дослідження є щорічні аналітичні звіти про роботу шкіл та органів народної освіти, де висвітлювалися питання здійснення всеобучу, стану навчально-матеріальної бази шкіл, забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів педагогічними кадрами, здійснення навчально-виховної (окремо подавалися відомості про рівень викладання навчальних предметів та успішність учнів у початкових класах) та виховної роботи тощо. У даному фонді зберігаються також зведені звіти Міністерства освіти УРСР, що містять статистичні дані про кількість загальноосвітніх шкіл, які надавали початкову освіту, розподіл їх за мовами навчання; відомості про учнів (чисельність, віковий склад, рівень успішності, кількість другорічників, причини невідвідування школи тощо) та вчителів (чисельність, рівень освіти, стаж роботи тощо) початкових класів; стан навчальної та матеріально-технічної бази шкіл (забезпеченість шкіл навчальними програмами, підручниками та методичними посібниками; кількість шкільних приміщень, навчальних кабінетів, робочих кімнат, шкільних інтернатів, буфетів, їдалень, пришкільних навчально-дослідних ділянок тощо; наявність шкільних меблів, письмового приладдя, кіноапаратів, радіоприймачів, телевізорів, музичних інструментів, фізкультурних залів, спортивних майданчиків тощо). Узагальнюючий характер цих документів, систематичність подання і відносно стабільна форма їх представлення дає можливість вивчати їх у динаміці, зіставляти та порівнювати за певну кількість років, а також на окремих етапах розвитку початкової освіти.

Особливо цінними для нашого дослідження є також документи та матеріали фонду № 5127 (Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР (1955–1982)), де представлено протоколи та стенограми засідань вченої ради Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, наукових секцій, науково-практичних конференцій, республіканських семінарів та нарад, на яких розглядалися актуальні проблеми початкової освіти; конспекти уроків учителів початкових класів; результати та аналізи перевірок якості знань, умінь і навичок учнів I–IV класів; дисертації, наукові праці, статті, методичні посібники з питань навчання і виховання у початковій школі. Значна кількість справ уперше вводиться до наукового обігу, зокрема тих, які висвітлюють реформування змісту початкової освіти у 50–60-х рр. ХХ ст., відображають діяльність відділу початкового навчання у 1955 – 1970 рр.

Привертають увагу документи та матеріали, що зберігаються в архіві лабораторії початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України. Їх вивчення дозволяє простежити процес творення Державного стандарту початкової освіти у 90-х роках минулого століття.

Враховуючи те, що хронологічні межі нашого дослідження охоплюють переважно радянський період, коли партійні структури грали провідну роль у житті країни, їх рішення були визначальними для всіх сфер життя суспільства, у тому числі для освіти, вважаємо доцільним вивчення документів і матеріалів, що знаходяться у Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГО України), зокрема у фонді № 1 – ЦК Компартії України (1952–1991).

Висновки... Таким чином, виявлена, систематизована та класифікована за групами (законодавчі та нормативні документи; матеріали педагогічних з'їздів, науково-практичних конференцій, педагогічних читань, освітянських нарад; статистичні матеріали; навчальна та науково-методична література; матеріали періодичних видань) джерельна база дослідження

проблеми розвитку початкової освіти в Україні другої половини ХХ – початку ХХ ст. потребує ґрунтовного аналізу з позицій сучасної методології. Критичного та об'єктивного осмислення вимагають джерела радянського часу, що мають відбиток ідеологічних і політичних штампів. У процесі вивчення джерельної основи нашого дослідження ми виявили невідомі науковій громадськості документи, матеріали, праці тощо, які будуть уперше введені в науковий обіг.

Межі даної статті не дозволяють здійснити аналіз усіх джерел, що використовуватимуться у процесі дослідження окресленої проблеми. Поза увагою залишилися наукові праці (монографії, дисертаційні дослідження, наукові публікації тощо) вчених другої половини ХХ – початку ХХІ ст., присвячені різним питанням початкової освіти, які ми будемо аналізувати у наших подальших публікаціях.

Список використаних джерел та літератури:

1. Документи о подготовке и проведении Закарпатской областной научно-педагогической конференции, посвященной усовершенствованию учебно-воспитательной работы в начальных классах школ области (протоколы, программы, рецензии и переписка) (сентябрь 1957 г. – март 1958 г.) // ЦДАВО України, ф. 5127, оп. 1, спр. 318, 94 арк.
2. Документи по обсуждению учебных планов и программ для 1–4 классов (протоколы, планы, программы, замечания и др.) на 1959/60 учеб. г. // ЦДАВО України, ф. 5127, оп. 1, спр. 496, 167 арк.
3. Документи проведения Республиканских педагогических чтений в г.Черкассах, посвященных проблеме активизации методов обучения и воспитания учащихся в начальных классах (18–21 июня 1959 г.) // ЦДАВО України, ф. 5127, оп. 1, спр. 491, 261 арк.
4. Загальноосвітні, позашкільні, дошкільні та професійно-технічні навчальні заклади (1996–2000 рр.) : стат. зб. – К. : Компас, 2001. – 131 с.
5. Законодавство України про освіту : зб. законів за станом на 10 берез. 2002р. / Верхов. Рада України. – К. : Парлам. вид-во, 2002. – 160 с.
6. Законодавчі та нормативні акти про освіту в Україні / упоряд. В. Г. Небабін ; Ін-т змісту і методів навчання [та ін.]. – К., 1999. – 188 с.
7. Историчне джерелознавство : підруч. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. / [Я. С. Калакура та ін.]. – К. : Либідь, 2003. – 488 с.
8. Керівні матеріали про школу / [упоряд. : Є. С. Березняк, Г. К. Гончаренко, О. Г. Сивець]. – К. : Рад. шк., 1966. – 551 с.
9. Керівні матеріали про школу / [упоряд. : С. В. Бабич, В. О. Вікторов, С. В. Заволока]. – К. : Рад. шк., 1962. – 387 с.
10. На допомогу вчителю початкових класів / упоряд. : І. П. Тертичний, В. І. Помагайба, К. М. Карлаш. – К. : Рад. шк., 1961. – 559 с.
11. Народное образование в СССР, 1917–1967. – М. : Просвещение, 1967. – 543 с.
12. Народное образование в СССР. Общеобразовательная школа : сб. документов 1917–1973 гг. / [сост. А. А. Абакумов и др.]. – М. : Педагогика, 1974. – 559 с.
13. Народное образование в СССР : сб. норматив. актов / [сост. Н. Е. Голубева]. – М. : Юрид. лит., 1987. – 333 с.
14. Народное образование и культура в СССР : стат. сб. – М. : Финансы и статистика, 1989. – 432 с.
15. Народное образование, наука и культура в СССР : стат. сб. – М. : Статистика, 1977. – 448 с.
16. О реформе общеобразовательной и профессиональной школы : сб. документов и материалов. – М. : Политиздат, 1984. – 112 с.
17. Основні документи про школу / упоряд. Є. О. Березняк. – К. : Рад. шк., 1973. – 360 с.
18. Основні документи про школу / упоряд. Є. О. Березняк. – К. : Рад. шк., 1982. – 399 с.
19. Основные документы о реформе общеобразовательной школы : сборник / [сост. В. А. Белоголовский]. – К. : Рад. шк., 1986. – 590 с.
20. Педагогічні читання «З досвіду політехнічного навчання в 1–4 класах» / [за ред. В. І. Помагайби]. – К. : Рад. шк., 1956. – 227 с.
21. Питання початкової освіти на Україні : матеріали респ. пед. читань, присвяч. 40-річчю Великої Жовтн. соціаліст. революції / [за ред. В. І. Помагайби]. – К. : Рад. шк., 1958. – 164 с.
22. Політехнічне навчання в початковій школі : матеріали респ. наук. конф. з питань політехн. навчання в школах УРСР. – К. : Рад. шк., 1957. – 128 с.
23. Протоколы заседаний секции учителей по обсуждению программы и планов для 1-4 классов начальной школы, т. II (1959 г.) // ЦДАВО України, ф. 5127, оп. 1, спр. 492, 62 арк.
24. Протоколы заседаний секции учителей по обсуждению проектов учебных программ и планов для 1–4 классов на 1959/60 учеб. г. // ЦДАВО України, ф. 5127, оп. 1, спр. 491, 277 арк.
25. Стенограма засідання колегії Міністерства освіти УРСР (8–9 грудня 1958р.) // ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 2243 (Матеріали (протоколи, стенограми, постанови, доповідні записки та довідки) засідання колегії Міністерства освіти УРСР, т. XIII (8–17 грудня 1958р.), 85 арк.), арк. 7–32.
26. Стенограма наради голів комісії по удосконаленню старих і виготовленню нових навчальних планів і програм для середньої школи (7 вересня 1956 р.) // ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 1809, 8 арк.
27. Стенограма наради директорів шкіл та директорів заводів (25 листопада 1958 р.) // ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 2255 (Стенограми нарад директорів шкіл по питанню прищеплення учням трудових навичок (25–27 листопада 1958 р.), 26 арк.), арк. 1–19.

28. Стенограма наради зав. відділами шкіл облвно і директорів обласних інститутів удосконалення кваліфікації учителів (6 серпня 1958 р.) // ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 2254 (Стенограми нарад директорів обласних інститутів удосконалення вчителів і зав. облвно по питанню перебудови школи (6–7 серпня 1958 р.), 219 арк.), арк. 1–144.

29. Стенограма та протоколи нарад при Міністерстві освіти УРСР по питанню перебудови роботи шкіл (5 травня – 3 грудня 1958 р.) // ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 2251, 115 арк.

30. Стенограмма заседания секции методики обучения и воспитания учащихся 1–4 классов по вопросу основных проблем обучения и воспитания учащихся в связи с перестройкой школы (11 октября 1959 г.) // ЦДАВО України, ф. 5127, оп. 1, спр. 494, 108 арк.

31. Стенограмма заседания секции учителей 1–4 классов по обсуждению проекта учебного плана и программы для 1–4 классов восьмилетних школ (15 октября 1959 г.) // ЦДАВО України. – ф. 5127, оп. 1, спр. 495, 98 арк.

32. Стенограмма республиканского совещания по обсуждению проектов программ для начальных классов восьмилетней школы (27 января 1959 г.) // ЦДАВО України, ф. 5127, оп. 1, спр. 493, 106 арк.

33. Стенограмма совещания актива учителей начальных классов по вопросу начального образования (14 мая 1958 г.) // ЦДАВО України, ф. 5127, оп.1, спр. 410, 69 арк.

34. Страна Советов за 50 лет : сб. стат. материалов. – М. : Статистика, 1967. – 351 с.

35. Сухомлинська О. Методологія дослідження історико-педагогічних реалій другої половини ХХ століття / Ольга Сухомлинська // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 6–12.

36. Съезд учителей Украинской ССР / [сост. : Е. С. Березняк, С. П. Заволока, М. А. Хлопячий]. – К. : Рад. шк., 1960. – 319 с.

Анотація

Т.Л.Гавриленко

Развитие начального образования в Украине во второй половине ХХ - начале ХХІ вв.: источниковая основа исследования

В статье осуществлена попытка систематизировать и проанализировать источниковую основу исследования проблемы развития начального образования в Украине второй половины ХХ - начала ХХІ вв. с позиций современной методологии. В зависимости от происхождения, содержания и научной ценности выделены и охарактеризованы следующие группы источников: законодательные и нормативные документы; материалы педагогических съездов, научно-практических конференций, педагогических чтений, совещаний; статистические материалы; учебная и научно-методическая литература; материалы периодических изданий. Выяснено, что эти источники широко представлены и хранятся в архивных фондах. Подчеркнуто, что в процессе изучения источниковой базы выявлены малоизвестные и неизвестные документы, материалы, работы и т.п., которые будут введены в научный оборот. Перспективы дальнейшего исследования автор видит в основательном анализе такой группы источников, как научные труды ученых-педагогов очерченного периода.

Ключевые слова: источник, источниковая основа, историко-педагогическое исследование, развитие начального образования.

Summary

T.L.Havrylenko

Development of Primary Education in Ukraine in the Second Half of the ХХ - Beginning of the ХХІ Centuries: Historic Base of the Research

In the article the author systematizes and analyzes the historic base of the research of the problem of the primary education development in Ukraine in the second half of the 20th –beginning of the 21st centuries from the point of view of the modern methodology. Depending on the origin, the content and the scientific value such groups of sources have been defined and characterized, as legislative and normative documents; materials of pedagogical congresses, theoretical and practical conferences, pedagogical readings, enlightening meetings; statistical materials; educational and methodological literature; materials of periodicals. It has been ascertained that these sources are widespread and stored in the archives. It has been pointed up that during the source basis research of the problem defined little known and unknown documents, materials, papers etc have been found, which will be introduced into the scientific circulation. The further research prospects are seen in a thorough analysis of such sources group as pedagogues scientific papers relevant to the investigated period.

Key words: source, source basis, historical and pedagogical research, the primary education development.
Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.